

TYÖELÄMÄ- JA TASA- ARVOVALIOKUNNAN MIETINTÖ 2/2012 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi laivaväen työ- ja asuinympäristöstä sekä ruokahuollosta aluksella ja siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 19 päivänä joulukuuta 2011 lähettänyt työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi laivaväen työ- ja asuinympäristöstä sekä ruokahuollosta aluksella ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 140/2011 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Anna Sotaniemi, liikenne- ja viestintäministeriö
- hallitusneuvos Susanna Siitonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtaja Pertti Siiki, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö

- johtaja Kaarina Myyri-Partanen, Etelä-Suomen aluehallintovirasto
- johtava asiantuntija Marko Rahikainen, Liikenteen turvallisuusvirasto
- osastonjohtaja Sanna Sonninen, Liikenteen turvallisuusvirasto
- varatoiminnanjohtaja Risto Blomquist, Suomen Laivanpäälystöliitto ry
- asiantuntija Kimo Kostianen, Suomen Varus-tamot ry
- puheenjohtaja Simo Zitting, Suomen Merimies-Unioni SMU ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet
— sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
— Suomen Konepäälystöliitto ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki laivaväen työ- ja asuinympäristöstä sekä ruokahuollosta aluksella. Esitys perustuu Kansainvälisen työjärjestön merityötä koskevaan yleissopimukseen ja Euroopan unionin neuvoston merityötä koskevaan direktiiviin. Esityksen tarkoituksena on poistaa esteet merityötä koskevan sopimuksen ratifiointille sekä panna merityötä koskeva direktiivi kansallisesti täytäntöön. Lisäksi aluksen työ- ja asuinympäristöä sekä ruokahuoltoa

aluksella koskevat perussäännökset siirrettäisiin perustuslain edellyttämällä tavalla lain tasolle.

Lakia sovellettaisiin suomalaiseen alukseen. Laki velvoittaisi laivanisäntää. Lisäksi laissa asetettaisiin joitakin velvoitteita työsuojeluviranomaisille. Laissa säädettäisiin niistä menettelytavoista, joilla varmistetaan, että laivaväen työ- ja asuinympäristö täyttää terveellisyys- ja turvallisuutta koskevat vaatimukset. Lisäksi lailla pyritäisiin varmistamaan, että laivaväen asuinympäristö ja elinolosuhteet ovat asianmu-

kaiset. Ulkomaalaisella aluksella sovellettaisiin Suomen vesialueella merityöyleissopimuksen määräyksiä.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi muutettaviksi työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuoje-

luyhteistoiminnasta annettua lakia, työturvallisuuslakia ja rikoslakia.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Yleistä

Hallituksen esityksen tarkoituksena on panna kansallisesti täytäntöön merityötä koskeva direktiivi sekä poistaa ne merityöyleissopimuksen ratifiointiестeet, jotka koskevat aluksen työ- ja asuinympäristöä sekä ruokahuoltoa.

Merityöyleissopimus edellyttää, että laivaväen työ- ja asuintilat ovat turvalliset ja terveelliset ja että laivaväellä on aluksella virkistysmahdollisuudet sekä oikeus hyvään ruokaan. Laivaväkeen lasketaan kuuluviksi työntekijöiden lisäksi kaikki laivalla säännöllisesti työskentelevät ja toimivat henkilöt, kuten esimerkiksi itsenäiset yrittäjät, vuokratyöntekijät tai alihankintatyötä tekevän yrityksen palveluksessa olevat työntekijät. Vastuu sopimuksen edellytysten täyttymisestä on laivanisännällä. Lain noudattamista valvoo työsuojeluviranomainen.

Laivaväkeä koskevat työ- ja asuinympäristöä sekä ruoanpitoa koskevat erityissäännökset kootaan uuteen laivaväkeä koskevaan erityislakiin. Valiokunta pitää esitystä tarkoituksenmukaisena ja tarpeellisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Vastuu aluksen suunnittelusta

Laivanisäntä huolehtii siitä, että Suomen lipun alle tilattava uusi alus suunnitellaan ja rakennetaan sellaiseksi, ettei laivaväen turvallisuudelle ja terveydelle aiheudu haittaa. Laivanisännällä on vastaava huolellisuusvelvollisuus, jos aluksella tehdään olennaisia muutostöitä. Työsuojeluviranomainen varmistaa uuden aluksen käyt-

töönottotarkastuksessa, että aluksen työ- ja asuintilat ovat määräysten mukaiset.

Terveys- ja turvallisuuskäsitteisiin tulee kiinnittää riittävää huomiota jo alusta suunniteltaessa, koska epäkohtien jälkikäteinen korjaaminen on kallista ja joskus jopa mahdotonta. Laivanisännän on annettava aluksen rakentamista varten suunnittelijalle laivaväen turvallisuuden ja terveyden kannalta riittävät tiedot. Viranomaisantaa antaa laissa asetetuista vaatimuksista ohjeita ja neuvoja, mutta viranomaisant ei ota vastuuta siitä, että suunnitelmat täyttävät lainsäädännön asettamat velvollisuudet. Valiokunta pitää hyvänä, että laivanisännän ja rakennuttajan aluksen suunnitteluvastuuta ja huolellisuusvelvollisuutta selkiytetään ja vahvistetaan.

Nykyisten säännösten mukaan työsuojeluviranomainen tarkastaa ja hyväksyy aluksen piirustukset aluksen suunnitteluvaiheessa. Ehdotettu laki muuttaa voimassa olevien säännösten mukaista menettelyä. Ennakkovalvonnasta ja piirustusten hyväksymisestä luopuminen saattaa valiokunnan käsityksen mukaan joissakin tapauksissa johtaa työ- ja asuinturvallisuussäännösten vastaisten alusten rakentamiseen. Valiokunta kuitenkin katsoo, että aluksen tilojen asianmukaisuus voidaan tehokkaasti varmistaa työsuojeluviranomaisten suorittamalla jälkikäteisellä valvonnalla. Työsuojeluviranomainen voi tarvittaessa toimivaltuuksiensa nojalla edellyttää, että työnantajan tai laivanisännän on poistettava säännösten vastainen olotila, ja vakavassa tapauksessa määrätä käyttökiellon.

Käyttöönnottotarkastus

Uudelle tai käytettynä ostetulle Suomen lipun alle siirtyvälle alukselle tulee tehdä käyttöönnottotarkastus mahdollisuuksien mukaan jo ennen

aluksen käyttöön ottamista, kuitenkin viimeistään kuuden kuukauden kuluessa käyttöönotosta. Tarkastuksessa varmistetaan, että aluksen työ- ja asuintilat ovat säännösten ja määräysten mukaiset ja että alus täyttää näiltä osin merityösertifikaatin myöntämisen edellytykset. Esityksessä ehdotettu kuuden kuukauden määräaika vastaa voimassa olevien säännösten määräyksiä. Valiokunta pitää tärkeänä, että tarkastus tehdään ennen aluksen käyttöönottamista tai, jos se ei ole mahdollista, mahdollisimman pian aluksen käyttöönottamisen jälkeen.

Merityösertifikaatti

Merityöyleissopimus edellyttää tietyiltä aluksilta merityösertifikaattia. Merityösertifikaatin myöntämistä varten aluksella tehdään tarkastus, jossa varmistutaan siitä, että alus täyttää ne kansallisten lakien ja määräysten vaatimukset, joilla merityöyleissopimus on pantu täytäntöön.

Merityösertifikaatin antaa Liikenteen turvallisuusvirasto. Sertifikaatin myöntämisen edellytyksenä on, että Liikenteen turvallisuusvirasto ja työsuojeluviranomainen ovat toimivaltaansa kuuluvien seikkojen osalta tarkastuksissa todenneet, ettei sertifikaatin myöntämiselle ole estettä. Työsuojeluviranomainen antaa suorittamastaan tarkastuksesta lausunnon Liikenteen turvallisuusvirastolle.

Liikenne- ja viestintäministeriöltä saadun selvityksen mukaan esityksessä ei huomioida kaikkia työsuojeluviranomaisen toimivaltaan kuuluvia tarkastuksia, jotka ovat edellytyksenä merityösertifikaatin myöntämiselle, voimassa pysymiselle ja uusimiselle tai väliaikaisen merityösertifikaatin myöntämiselle. Valiokunta katsoo, että lain selkeyden vuoksi tarkastukset tulee huomioida laissa, ja ehdottaa, että 8 §:ään lisätään uusi 2 momentti, jossa asiasta säädetään.

Valiokunta pitää tärkeänä, että merityösertifikaatin edellyttämistä tarkastuksista annetaan selkeät ohjeet. Ohjeet selkiyttävät toimintatapoja tilanteessa, jossa merityöyleissopimuksen mukaisten tarkastusten suorittaminen ja merityösertifikaatin myöntäminen kuuluvat kahden eri viraston toimivaltaan. Säännösten selkeys on tärkeää erityisesti laivanisäntien kannalta, jotta

he tietävät, mitä tarkastuksia ja milloin heidän on haettava merityösertifikaatin saamiseksi, sen voimassa pysymiseksi ja sen uusimiseksi.

Lopuksi

Valiokunta on vuokratyödirektiivin kansallisen voimaan saattamisen yhteydessä lausunut, että laivaväen asuintiloja ja ruokahuoltoa koskevan esityksen yhteydessä on tarpeen selvittää vuokratyödirektiivin mahdolliset vaikutukset merityö sopimuslakiin (TyVM 4/2011 vp). Laivanisännän velvollisuutena on huolehtia kaikkien aluksella säännöllisesti työtä tekevien työympäristön, asuintilojen ja ruokahuollon asianmukaisuudesta. Valiokunta katsoo, että tämä täyttää vuokratyödirektiivin vaatimukset vuokratyöntekijän yhdenvertaisesta kohtelusta aluksella.

Yksityiskohtaiset perustelut

7 §. Määräaikaistarkastus. Valiokunta ehdottaa, että pykälän sanamuoto muutetaan vastaamaan merityöyleissopimuksen määräaikaistarkastusta koskevan säännöksen sisältöä.

8 §. Liikenteen turvallisuusvirastolle merityösertifikaatin myöntämistä varten annettava lausunto. Valiokunta ehdottaa pykälän otsikon lyhentämistä.

Työsuojeluviranomaisen on ennen 1 momentissa tarkoitetun lausunnon antamista suoritettava aluksella merityösertifikaatin edellyttämät tarkastukset, joita laivanisännän on kirjallisesti haettava. Suoritetusta välitarkastuksesta työsuojeluviranomaisen on tehtävä merityösertifikaattiin merkintä, tai muutoin sertifikaatti lakkaa olemasta voimassa. Valiokunta ehdottaa, että pykälään lisätään uusi 2 momentti, jossa säädetään tarkastuksista, laivanisännän velvollisuudesta sekä työsuojeluviranomaisen merityösertifikaattiin välitarkastuksesta tekemästä merkinnästä. Lakiehdotuksen 2 momentti siirtyy sellaisenaan 3 momentiksi.

Lisäksi valiokunta ehdottaa, että pykälään lisätään uusi 4 momentti, jossa säädetään asetuk-senantovaltuudesta.

11 §. Asuintilat. Valiokunta ehdottaa, että pykälään lisätään viittaus IMO:n meriturvallisuuskomitean päätöslauselmaan.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ehdottaa,

että 2.—4. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina ja

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutoin hallituksen esityksen mukaisena paitsi 7, 8 ja 11 § muutettuina seuraavasti:

Valiokunnan muutosehdotukset

1. lakiehdotus

7 §

Määräaikaistarkastus

Työsuojeluviranomaisen on tarkastettava alus, jonka bruttovetoisuus on yli 199, vähintään kolmen vuoden välein käyttöönnotosta.

8 §

Merityösertifikaattiin liittyvät tarkastukset ja lausunnot

(1 mom. kuten HE)

Työsuojeluviranomaisen on ennen 1 momentissa tarkoitettua lausunnon antamista suoritettava

aluksella toimivaltaansa kuuluvat merityöyleissopimuksen tarkoittamat väliaikaisen ja varsinaisen merityösertifikaatin myöntämisen, voimassa pitämisen tai uusimisen kannalta tarpeelliset tarkastukset. Laivanisännän on haettava tarkastusta kirjallisesti hyvissä ajoin ennen tarkastuksen ajankohtaa. Hyväksytystä merityösertifikaatin voimassa pitämiseksi tarkoitusta välitarkastuksesta työsuojeluviranomaisen on tehtävä asianmukainen merkintä merityösertifikaattiin. (Uusi)

(3 mom. kuten HE:n 2 mom.)

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tarkastuksen vireille saatamisesta, tarkastuksen ajankohdasta ja suorittamisesta sekä tarkastuksen johdosta merityösertifikaattiin tehtävistä merkinnöistä. (Uusi)

11 §

Asuintilat

Laivanisännän on huolehdittava siitä, että laivaväen asuintilat ovat asianmukaiset ja turvalliset. Tämän säännöksen soveltamisessa on otettava huomioon ihmishengen turvallisuudesta merellä vuonna 1974 tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 11/1981) ja IMO:n yleiskokouksen 17 päivänä marraskuuta 1983 antamaan päätöslauselmaan A.534(13) sekä IMO:n meriturvallisuuskomitean 13 päivänä toukokuuta 2008 antamaan päätöslauselmaan MSC.266(84) sisältyvät erikoisaluksia koskevat määräykset.

(2—5 mom. kuten HE)

Helsingissä 23 päivänä helmikuuta 2012

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Tarja Filatov /sd	Merja Mäkisalo-Ropponen /sd
vpj.	Anne-Mari Virolainen /kok	Elisabeth Naucclér /r
jäs.	Markku Eestilä /kok	Kristiina Salonen /sd
	Sanni Grahn-Laasonen /kok	Mikko Savola /kesk
	Anna Kontula /vas	Eero Suutari /kok
	Jari Lindström /ps	Katja Taimela /sd
	Eeva Maria Maijala /kesk	Jani Toivola /vihr
	Lea Mäkipää /ps	vjäs. Laila Koskela /ps.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

neuvotteleva virkamies Marjaana
Kinnunen.

VASTALAUSE

Perustelut

Hallituksen esityksen mukaan lakiesityksen keskeisenä tavoitteena on varmistaa, että aluksen työ- ja asuintilat täyttävät terveyttä ja turvallisuutta koskevat vaatimukset. Epäkohtien korjaamisen jälkikäteen todetaan olevan kallista ja joskus jopa mahdotonta, ja siksi terveys- ja turvallisuusnäkökohtiin on hallituksen esityksen mukaan kiinnitettävä riittävää huomiota jo alusta suunniteltaessa.

Hallituksen esitys laiksi laivaväen työ- ja asuinympäristöstä sekä ruokahuollosta aluksella siirtää kuitenkin ennakoivalvonnan päävastuun viranomaiselta laivanisännälle. Nykyisen käytännön mukaan viranomainen hyväksyy aluksen piirustukset, jolloin korjauksia on tarvittaessa mahdollista tehdä vielä aluksen rakennusvaiheessa. Uuden lakiesityksen toteutuessa viranomaiset tarkastavat aluksen ensi kertaa vasta aluksen käyttöönottovaiheessa. Tällöin voi kuitenkin olla liian myöhäistä korjata mahdollisia suunnitteluvirheitä, kuten hallituksen esityksessäkin todetaan. Ennakoivalvonnan avulla suunnitteluvirheiltä voidaan välttyä ja samalla voidaan myös varmistaa, että alukset täyttävät terveyttä ja turvallisuutta koskevat vaatimukset.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että mietinnön perustelujen kappale kuusi muutetaan näin kuuluvaksi:

Nykyisten säännösten mukaan työsuojeluviranomainen tarkastaa ja hyväksyy aluksen piirustukset aluksen suunnittelu- vaiheessa. Ehdotettu laki muuttaa voimassa olevien säännösten mukaista menettelyä. Ennakoivalvonnasta ja piirustusten hyväksymisestä luopuminen saattaa valiokunnan käsityksen mukaan joissakin tapauksissa johtaa työ- ja asuinturvallisuussäännösten vastaisten alusten rakentamiseen. *Tämän vuoksi valiokunta katsoo, että Suomen lipun alle tilattavan uuden aluksen tilaaja tai Suomen lipun alle siirtyvän aluksen omistaja on velvollinen toimittamaan riittävän varhaisessa vaiheessa työsuojeluviranomaiselle tarkastettavaksi aluksen työ- ja asuintilojen piirustukset sekä muut tiedot, joita tarvitaan piirustusten tarkastamiseksi. Laivanisännällä on edellä tarkoitettu toimittamisvelvollisuus myös, jos aluksella tehdään olennaisia muutostöitä.*

Helsingissä 23 päivänä helmikuuta 2012

Jari Lindström /ps
Lea Mäkipää /ps
Laila Koskela /ps

Eeva Maria Maijala /kesk
Mikko Savola /kesk